

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

СКОРБА ОЛЕГ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 658.012.4:336.662

**ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ОСНОВНИХ
ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА**
(на прикладі асоціації “Сумим’ясопром”)

Спеціальність 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук

Суми – 2001

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській академії банківської справи Національного банку України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, доцент
Ярошенко Станіслав Павлович,
Українська академія банківської справи,
доцент кафедри управління та зовнішньоекономічної
діяльності

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Москаленко Володимир Петрович,
ВАТ “Сумське науково-виробниче
об’єднання ім. М.В. Фрунзе”,
начальник відділу економіки;

кандидат економічних наук, доцент
Скрипник Юрій Володимирович,
Сумський державний аграрний університет,
доцент кафедри фінансів і кредиту

Провідна установа – Харківський національний університет
ім. В.Н. Каразіна, кафедра фінансів і кредиту,
Міністерство освіти і науки України, м. Харків

Захист відбудеться “6” квітня 2001 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 в Українській академії банківської справи за адресою: 40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зал засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Української академії банківської справи за адресою: 40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.

Автореферат розісланий “2” березня 2001 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.В. Коваленко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Однією з основних умов поступального розвитку будь-якого суспільства є удосконалення його матеріально-технічної бази. Тому на сучасному етапі розвитку української економіки все більше уваги приділяється питанням дослідження чинників, що призводять до зберігання серед діючих засобів праці значної частки не тільки морально застарілого, але і фізично зношеного устаткування. Одним з ключових завдань, що стоять перед промисловістю України, є ефективне використання та відновлення основних виробничих фондів. Вирішення цього завдання призупиняється у зв'язку з кризою платежів, катастрофічною нестачею оборотних коштів і дефіцитом інвестицій. Крім того, слід зазначити, що вітчизняний і зарубіжний ринки пропонують достатню кількість машин та устаткування, життєво необхідних підприємствам переробної галузі, але вони не мають коштів для їх придбання.

Слід звернути увагу, що за роки економічного реформування відбулося зниження обсягів грошових коштів, що спрямовуються на оновлення основних фондів. Це призвело до обмеження можливостей їх цілеспрямованого впливу на відтворення матеріально-технічних ресурсів взагалі. На сьогоднішній день оновлення основних фондів у переробній галузі практично призупинене.

Фінансові джерела оновлення основних фондів та їх структура обумовлені, головним чином, складним фінансовим становищем підприємств України. В результаті виникає необхідність розробки такої стратегії фінансового менеджменту, реалізація якої здатна забезпечити їх реальне оновлення та ефективне функціонування. Питання вирішення проблеми ефективного використання та оновлення основних виробничих фондів привертає увагу багатьох вітчизняних науковців: М.Д. Білик, О.Д. Василюк, Н.М. Внукової, Н.М. Гончарової, А.О. Єпіфанова, А.Х. Жихаревої, А.В. Зябликової, Ш.Ш. Лещо, В.І. Міщенко, В.П. Москаленка, О.В. Ольховікова, В.М. Федосова, а також іноземних – А. Гроппеллі, К. Калласа, Е. Нікбахта, Н. Ордуей, Д. Фрідмана, В. Хойера та інших.

Інфляційні процеси, притаманні транзитивній економіці, в сукупності з протиріччями, які виникають між потребою постійного оновлення активної частини основних фондів та ефективним їх використанням, обумовлюють необхідність пошуку нових альтернативних фінансових джерел та шляхів відтворення матеріально-технічних ресурсів. Цей процес є невід'ємною складовою фінансового менеджменту основних виробничих фондів підприємства.

Актуальність дослідження фінансового менеджменту підприємств та відсутність конкретних вітчизняних методичних розробок у сфері управління виробничим потенціалом підприємств обумовили вибір теми, мети та структури наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати, теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження були використані при виконанні науково-дослідницьких тем: “Розробка і економічне обґрунтування рекомендацій по вдосконаленню організації виробництва, праці і управління в умовах інтенсифікації виробництва” (номер державної реєстрації 01870072941); “Фінансові важелі забезпечення стійкості виробництва” (номер державної реєстрації 01960052861).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка обґрунтованих пропозицій і практичних рекомендацій щодо вдосконалення фінансового механізму управління основними виробничими фондами підприємств в умовах економіки перехідного періоду.

Відповідно до поставленої мети у дисертаційному дослідженні вирішувалися такі завдання:

- уточнити поняття фінансового менеджменту основних виробничих фондів та його складових частин відповідно до теми дослідження;

- з позиції системного підходу уточнити визначення економічної сутності основних фондів та основних засобів і обґрунтувати необхідність підвищення ефективності їх використання в умовах переходу до ринкових відносин;
- дослідити методичні підходи до визначення зносу та амортизації основних фондів;
- визначити місце та роль оновлення основних фондів у процесі відтворення виробництва в ринкових умовах;
- визначити галузеві особливості формування основних виробничих фондів переробних підприємств сільського господарства в умовах економіки перехідного періоду та вдосконалити класифікацію цих фондів;
- дослідити стан і перспективи розвитку існуючих та альтернативних механізмів оновлення основних фондів, що застосовуються у практиці вітчизняного підприємництва;
- проаналізувати та оцінити практику організації управління основними виробничими фондами на переробних підприємствах сільського господарства;
- визначити чинники, що впливають на ефективність функціонування основних засобів переробних підприємств сільського господарства;
- проаналізувати вплив ефективного використання основних виробничих фондів на поліпшення фінансового стану і стимулювання економічного розвитку переробних підприємств сільського господарства;
- на основі розроблених рекомендацій виявити можливі резерви підвищення ефективності використання основних виробничих фондів переробних підприємств сільського господарства.

Об'єктом дослідження є організація фінансового менеджменту основних виробничих фондів на підприємствах асоціації “Сумим’ясопром”.

Предметом дисертаційного дослідження є сукупність економічних відносин, що виникають у процесі фінансового менеджменту основних виробничих фондів підприємств.

Для досягнення мети і виконання поставлених завдань було використано ряд методів наукових досліджень. Зокрема прийом порівняння використовувався для визначення рівня розвитку конкретних підприємств асоціації з середніми значеннями по асоціації “Сумим’ясопром”. Так, було проведено порівняльний аналіз наявності основних і оборотних фондів у розрізі м’ясокомбінатів та в цілому по асоціації “Сумим’ясопром”, а також структури основних виробничих фондів промисловості України, харчової промисловості та асоціації. Метод групувань було використано для визначення впливу фондоозброєності на продуктивність праці. Метод ланцюгових підстановок використовувався для визначення впливу якісних чинників на рівень рентабельності. На основі використання математичних методів було розроблено економіко-математичну модель розрахунку лізингової угоди.

При проведенні досліджень у роботі застосовувався також графічний спосіб, за допомогою якого були проаналізовані та відображені існуючі методи нарахування амортизації основних фондів.

Наукова новизна одержаних результатів:

- уточнено поняття фінансового менеджменту основних виробничих фондів підприємства;
- з позиції системного підходу уточнено визначення сутності основних засобів та основних фондів;
- удосконалено класифікацію основних фондів відповідно до галузевої специфіки переробних підприємств;

- розроблено нову методику нарахування амортизації основних виробничих фондів залежно від кількості виробленої продукції та завантаженості обладнання;
- обґрунтовано рекомендації щодо вибору шляхів оновлення основних фондів переробних підприємств;
- розроблено комплексну схему фінансового менеджменту основних виробничих фондів для підприємств переробної промисловості на основі оптимізації їх розміру, структури та обсягу фінансування з відповідною адаптацією до сучасних економічних умов;
- обґрунтовано необхідність відкриття виробничими підприємствами депозитних рахунків “Амортизація” з метою накопичення грошових коштів від амортизаційних відрахувань.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці пропозицій щодо вдосконалення організації фінансового менеджменту основних виробничих фондів підприємства на прикладі переробних підприємств.

Запропонована методика визначення виробничої потреби в обладнанні дозволяє встановити потребу в обладнанні, що буде підставою для вирішення питання про купівлю конкретного виду обладнання з урахуванням головних техніко-економічних характеристик відповідно до технологічного процесу виробництва.

В практичній діяльності підприємств можуть бути використані пропозиції щодо визначення шляхів оновлення основних виробничих фондів та схема організації фінансового менеджменту основних виробничих фондів із врахуванням галузевих особливостей.

Розроблений на основі дослідження альтернативних методів нарахування амортизації основних виробничих фондів підхід може бути використаний підприємствами всіх форм власності з метою підвищення ефективності використання основних виробничих фондів.

Запропоновані заходи щодо вдосконалення організації фінансового менеджменту основних виробничих фондів практично впроваджуються на переробних підприємствах асоціації “Сумим’ясопром” (довідка асоціації “Сумим’ясопром” № 7/8-55 від 10.04.2000 р.).

Особистий внесок здобувача:

- удосконалено класифікацію основних засобів відповідно до галузевої специфіки переробних підприємств;
- обґрунтовано необхідність зміни системи нарахування амортизації на основні фонди;
- розроблено новий метод нарахування амортизації основних виробничих фондів;
- обґрунтовано рекомендації щодо вибору шляхів оновлення та фінансового менеджменту основних фондів переробних підприємств;
- запропоновано методику визначення виробничої потреби в основних виробничих фондах;
- обґрунтовано необхідність впровадження відкриття депозитних рахунків “Амортизація” виробничих підприємств з метою накопичення грошових коштів від амортизаційних відрахувань;
- у роботі 4 за списком опублікованих праць особисто автором зроблено аналіз структури основних фондів асоціації “Сумим’ясопром” та промисловості України, в тому числі харчової. Проведено аналіз використання основних фондів із застосуванням основних показників, що характеризують наявність і використання основних фондів.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати наукового дослідження доповідалися на Шостій міжнародній науково-методичній конференції “Современные технологии, экономика и экология в промышленности, на транспорте и в

сельском хозяйстве” (6-12 вересня 1999 р., м. Алушта); на науково-практичній конференції “Проблеми реформування власності колективних сільськогосподарських підприємств” (23-24 березня 2000 р., м. Житомир); на науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу та аспірантів Курської державної сільськогосподарської академії ім. проф. І.І. Іванова за результатами науково-дослідної роботи в 1999 році (22-25 лютого 2000 р.), на щорічних наукових конференціях професорсько-викладацького складу Української академії банківської справи в 1997-1999 рр., а також знайшли відображення у виступах автора на сторінках наукових фахових видань. Результати роботи впроваджені в навчальний процес в Українській академії банківської справи при викладанні дисциплін “Бухгалтерський облік підприємств”, “Фінанси підприємств”.

Публікації результатів досліджень. Результати досліджень знайшли відображення у восьми наукових публікаціях у фахових виданнях загальним обсягом 2,1 д.а., з них особисто автору належить 2,0 д.а.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації – 167 сторінок, у тому числі 22 таблиці та 12 рисунків, які розміщені на 31 сторінці, список використаної літератури містить 162 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, сформульовано основну мету і завдання дослідження. Визначено положення наукової новизни, вказано напрямки практичної реалізації одержаних результатів.

У першому розділі “Теоретичні засади визначення економічної сутності основних виробничих фондів” розкрито соціально-економічну сутність фінансового менеджменту та теоретичні аспекти визначення економічної ефективності основних фондів; розглянуто класифікацію та оцінку основних фондів підприємств; визначено методичні підходи до відображення зносу та амортизації основних виробничих фондів підприємства.

Проведене в дисертаційній роботі дослідження соціально-економічної сутності фінансового менеджменту та теоретичних аспектів визначення економічної ефективності основних виробничих фондів свідчить, що менеджмент в загальному вигляді – це система теоретичних та практичних знань про принципи, методи, засоби і встановлення форм управління виробництвом з метою підвищення його ефективності та забезпечення прибутку як на макро-, так і на мікроекономічному рівні. Фінансовий менеджмент – це механізм досягнення тієї ж мети за допомогою фінансових важелів. Під стратегією управління в зазначеному випадку необхідно вважати загальний напрямок та спосіб використання засобів виробництва (основних виробничих фондів) для досягнення поставленої мети. Аналізуючи основні виробничі фонди підприємства, фінансовий менеджмент повинен враховувати: забезпеченість підприємства основними виробничими фондами; ступінь впливу стану та використання основних виробничих фондів на фінансові показники роботи підприємства; стан зношеності основних виробничих фондів; порядок нарахування амортизації основних виробничих фондів; питому вагу основних виробничих фондів в основних фондах підприємства тощо.

Дослідження різних визначень основних фондів підприємства дозволяє автору стверджувати, що основні виробничі фонди – це частина основних фондів підприємства, яка в речовій формі відображена в засобах праці, зберігає протягом тривалого часу свою форму, переносить частинами свою вартість на вартість продукції та відшкодовується тільки після проведення декількох виробничих циклів. Висвітлені сторони категорій основних засобів і основних фондів, дають можливість визначити найважливіші характеристики, зокрема, вони являють собою суспільно виражену в двох формах власність (державна та приватна); беруть участь у виробництві протягом тривалого проміжку часу в

незмінній натуральній формі; вивільняються з економічного обороту частинами протягом всього періоду їх використання; беруть участь у формуванні вартості виробленої продукції в розмірі суми зносу; є продуктом попередньої людської праці з властивою для них вартістю; відновлюються в натуральному виразі за рахунок капітальних вкладень та відповідних джерел господарських грошових потоків.

В результаті дослідження соціально-економічної сутності основних виробничих фондів автором зроблено висновок, що для успішного вирішення завдань фінансового управління процесами виробництва і відтворення основних засобів праці, постійного утримання їх у придатному до функціонування стані і забезпечення ефективного використання необхідна інформація не тільки про вартість, але й детальні відомості про матеріально-речовий склад, корисні зовнішні функції, стан готовності до експлуатації та інші дані. Таким чином, цілком правомірне вживання в бухгалтерському обліку на рівні виробничих підрозділів і підприємства в цілому терміну “основні засоби”, а на більш високих ієрархічних рівнях управління (макрорівні) – терміну “основні фонди”.

Послідовний аналіз поглядів на економічну сутність основних фондів дає можливість стверджувати, що основні фонди підприємств залежно від ступеня їх участі у процесі виробництва поділяють на виробничі і невиробничі. Основними виробничими фондами називають засоби виробництва, які впродовж багатьох виробничих циклів зберігають натуральну форму і поступово, в міру зносу, переносять свою вартість на вартість готової продукції. Основні невиробничі фонди не беруть безпосередньої участі у процесі виробництва товарів, наданні послуг. До них належать житлові будинки, гуртожитки, їдальні та ін., які належать підприємству на правах власності.

Дослідження іноземних та національних стандартів оцінки основних фондів дали змогу автору стверджувати, що в Україні облік наявності та руху основних фондів здійснюється за первісною або відновлювальною вартістю, а при безкоштовному отриманні – за обліковою вартістю сторони, яка передає ці основні фонди. У західних країнах, зазвичай, використовується ринкова вартість при існуючому використанні або відновлювальна вартість основних фондів, заснована на витратах їх відтворення, тоді як при реконструкції об’єктів – інвестиційна вартість, тобто вартість для конкретного інвестора. Ринкова вартість (вартість при обміні) – це найбільш ймовірна ціна, яку повинен мати товар на конкурентному відкритому ринку з дотриманням усіх умов справедливої торгівлі, свідомих дій продавця і покупця, без впливу незаконних стимулів. Але поряд з правильною оцінкою основних виробничих фондів необхідно враховувати знос та амортизацію основних виробничих фондів. Автором розглянуто теорію видів зносу відповідно до концепції американських вчених, класичної політичної економії та марксистської теорії додаткової вартості. Розглянувши поняття зносу та його видів, в роботі зроблено висновок про нетотожність зносу та амортизації основних фондів. При фізичному або матеріальному зносі відбувається втрата основними фондами їхньої споживчої вартості, тобто погіршення техніко-економічних характеристик під впливом процесу праці, сил природи, а також внаслідок невикористання основних фондів. Дослідивши це питання, автор визначив, що процеси, які впливають на фізичний (матеріальний) знос, можна об’єднати в поняття “зношування”. Зношування – причина зносу, а знос – наслідок дії процесу зношування. Поняття зносу і зношування тісно взаємопов’язані, але нетотожні. Про це можна стверджувати, якщо розглянути поняття морального зносу. Поняття морального зносу має першу та другу форми. Моральний знос першої форми виражається у зниженні вартості засобів праці тією мірою, якою знижується вартість нових аналогічних засобів праці. Знос другої форми – це зниження вартості тією мірою, якою нові машини вступають з ними в конкуренцію. В роботі розглянуто відмінність зносу від амортизації: знос – це втрата споживчої вартості і вартості засобів праці, амортизація – процес перенесення вартості на готовий продукт. Матеріальною основою амортизації є зношування

засобів праці. Вважаємо, що доцільно було б вести мову про амортизацію основних засобів, а не фондів, тому що зношуються засоби, а не фонди.

У другому розділі “Фінансовий аналіз стану основних виробничих фондів” досліджено сучасний стан основних виробничих фондів, здійснено аналіз впливу основних виробничих фондів на фінансові показники роботи підприємства, розглянуто рівень організації та шляхи вдосконалення обліку основних виробничих фондів на підприємстві.

Проведені дослідження фінансового стану та використання основних виробничих фондів дозволяють стверджувати, що сучасний економічний процес відбувається на загальному негативному фоні, коли спостерігається тотальний спад виробництва. Так, обсяг виробленої товарної продукції асоціації “Сумим’ясопром” зменшився з 210,9 млн. грн. у 1993 р. до 27,8 тис. грн. у 1999 р. в порівняних цінах станом на 01.01.98 р., спостерігається спад рівня рентабельності з 24,3 % у 1993 р. до 5,7 % у 1999 р.

Аналіз основних показників використання основних фондів асоціації “Сумим’ясопром” (табл. 1) свідчить, що частка основних виробничих засобів в основних фондах підвищилась на 2 %, однак відбувається подальше зростання коефіцієнта зносу основних засобів. На підприємстві залишаються працювати застарілі, зношені основні засоби, на що вказує зменшення коефіцієнта вибуття основних засобів на 0,02. Внаслідок цього відбувається зниження ефективності використання основних фондів, про що свідчить показник фондівіддачі, який зменшився на 0,31 грн. Таким чином, проведений аналіз показників використання основних фондів свідчить про актуальну необхідність розробки механізму фінансового менеджменту основних виробничих фондів.

Таблиця 1

**Показники використання основних фондів
асоціації “Сумим’ясопром”**

Показники	Роки		Відхилення (+, -)
	1996	1998	
Активна частина основних засобів, %	5,00	7,00	+2,00
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,38	0,39	+0,01
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,03	0,04	+0,01
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,03	0,01	-0,02
Показник фондівіддачі, грн.	1,41	1,10	-0,31
Показник фондомісткості, грн.	0,73	0,90	+0,17

В роботі досліджено вплив основних виробничих фондів на рентабельність за допомогою показників фондівіддачі й оборотності, оскільки вони дають достовірні дані про ефективність використання наявних основних виробничих фондів і нормованих оборотних коштів, які відображають стан фінансового менеджменту основних виробничих фондів.

Слід зазначити, що існуюча система розрахунку показника рентабельності зумовлює наступну закономірність – рівень рентабельності знаходиться в залежності від зростання обсягу виробництва і зміни розміру основних виробничих фондів і нормованих оборотних засобів. Підвищення вартості основних виробничих фондів знижує рівень рентабельності. Однак це призводить до неправильних висновків і не відображає реальної картини використання основних виробничих фондів на підприємстві. Впровадження нової техніки, більш сучасного технологічного устаткування, застосування матеріалів і сировини високої якості – це головне в підвищенні ефективності виробництва. В свою чергу, це позитивно впливає на рівень рентабельності, а тому зміну величини прибутку та основних

виробничих фондів не можна вважати єдиними чинниками, що впливають на рівень рентабельності. Ці кількісні показники мають своє якісне відображення у вигляді прибутку на одну гривню випущеної товарної продукції, фондівіддачі, оборотності. Фондовіддача, оборотність та прибуток на одну гривню випущеної товарної продукції безпосередньо впливають на рентабельність та відображають дійсну картину ступеня ефективності використання основних виробничих фондів, яке і призводить до зростання рівня рентабельності.

Використовуючи формулу розрахунку коефіцієнта рентабельності, в якій значення обсягів реалізованої продукції замінено на випущену товарну продукцію, отримуємо:

$$K = \frac{P}{F + E} = \frac{\frac{P}{N}}{\frac{F}{N} + \frac{E}{N}}, \quad (1)$$

де K – коефіцієнт рентабельності;
 P – балансовий прибуток, тис. грн.;
 F – основні виробничі фонди, тис. грн.;
 E – нормовані оборотні засоби, тис. грн.;
 N – товарна продукція, тис. грн.

Застосувавши формулу 1, визначимо вплив якісних чинників на рівень рентабельності за допомогою методу ланцюгових підстановок. Результати розрахунків свідчать, що показник рівня рентабельності змінився у разі зміни прибутку на одну гривню випущеної товарної продукції – на 4,72 %, зменшення коефіцієнта фондівіддачі основних виробничих фондів – на 2,79 % та збільшення коефіцієнта обіговості нормованих оборотних засобів – на 0,40 %, що разом складає 7,11 %.

Проведений аналіз зміни рівня рентабельності залежно від обсягів виробничих фондів, а також показників їх ефективного використання дає дві різні характеристики впливу чинників. Більш достовірний вплив на рівень рентабельності, на нашу думку, дає змогу визначити розрахунок за факторами фондівіддачі, обіговості та прибутку на одну гривню товарної продукції. Ці фактори відображають неефективне використання виробничих фондів, що підтверджується розрахунками. Тому рівень рентабельності залежить, перш за все, від величини фондівіддачі – на 30-40 %, швидкості обігу оборотних коштів та розміру прибутку на одну гривню випущеної товарної продукції – на 50-60 %.

Доцільно зазначити, що фінансовий менеджмент основних виробничих фондів повинен бути направлений на більш ефективне їх використання. З метою його поліпшення автором досліджено організацію обліку основних виробничих засобів та запропоновано заходи щодо його вдосконалення.

Одним із завдань вдосконалення організації управління основними виробничими фондами є вдосконалення фінансового механізму перенесення вартості виробничого обладнання та механізмів на вартість виробленої ними продукції.

У третьому розділі “Основні напрямки вдосконалення організації управління основними виробничими фондами асоціації “Сумим’ясопром” автором запропоновано методику оцінки альтернативних варіантів оновлення основних виробничих фондів та основні шляхи підвищення її економічної ефективності для переробних підприємств сільського господарства.

В роботі автор проводить аналіз існуючих та діючих в Україні методик амортизаційних нарахувань на прикладі вакуумного апарата, первісна вартість якого складає 4600 грн. (табл. 2).

Таблиця 2

**Порівняльні дані розрахунку амортизаційних відрахувань
за різними методами, грн.**

Рік	Методи нарахування амортизації									
	Діючий *		Прискорений *		Лінійний *		Кумулятивний*		Комбінований	
	Норма	Сума	Норма	Сума	Норма	Сума	Норма	Сума	Норма	Сума
1-й	15	499	15	690	12,5	575	8/36	1022	25	1150
2-й	15	581	30	1380	12,5	575	7/36	894	25	863
3-й	15	499	20	920	12,5	575	6/36	767	25	647
4-й	15	427	15	690	12,5	575	5/36	639	25	485
Разом	-	2006	-	3680	-	2300	-	3322	-	3145
5-й	15	367	10	460	12,5	575	4/36	511	25	363
6-й	15	314	5	230	12,5	575	3/36	383	25	364
7-й	15	270	5	230	12,5	575	2/36	256	25	364
8-й	15	232	-	-	12,5	575	1/36	128	25	364
Разом	-	1183	-	920	-	2300	-	1278	-	1455
Всього	-	3189	-	4600	-	4600	-	4600	-	4600

¹ Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 22 травня 1997 року (зі змінами та доповненнями) // Бухгалтерський облік та аудит. – 1997. – № 6. – С. 2-42.

Наведені порівняльні дані відображають неспроможність діючої методики, відповідно до Закону “Про оподаткування прибутку підприємств” від 22 травня 1997 року, оскільки за весь термін служби фонд амортизації буде сформований тільки на 69,32 %, що не забезпечує навіть просте відтворення основних виробничих фондів. З цієї позиції, на нашу думку, більш доцільним є використання лінійного методу, який забезпечує рівномірне формування фонду і витрат обороту.

При кумулятивному методі в перші чотири роки експлуатації 72,2 % початкової вартості включаються у фонд амортизації, при лінійному – 50 %, при комбінованому – 68,4 %, при діючому в даний час в Україні – тільки 43,6 %. Кумулятивний та комбінований методи дають можливість уже наприкінці першої половини терміну експлуатації основних виробничих фондів використовувати амортизаційні відрахування на капітальні вкладення у більших обсягах, ніж при лінійному, і, тим більше, при діючому методі.

Використовувати кумулятивний метод відповідно до діючого податкового законодавства рекомендується тільки для активної частини основних засобів другої і третьої груп за рішенням підприємства. Для його широкого використання, на наш погляд, економіка України поки ще не готова, оскільки застосування кумулятивного методу

супроводжується значним збільшенням собівартості продукції і зростанням цін. Що стосується об'єктів основних виробничих фондів першої групи, то, на наш погляд, доцільно використовувати лінійний (пропорційний) метод, тому що їхній моральний знос менше відчувається, ніж для другої і третьої груп.

З метою підвищення ефективності використання основних виробничих фондів в роботі запропоновано нову методику нарахування амортизаційних відрахувань залежно від кількості виробленої продукції. Базовою формулою цієї методики при розрахунку амортизації на конкретний вид обладнання є наступна:

$$A = K \cdot S \cdot \frac{F}{P}, \quad (2)$$

- де A – амортизаційні відрахування, грн.;
- K – коефіцієнт річної норми амортизації;
- S – первісна вартість, грн.;
- F – фактична кількість виробленої продукції, одиниць;
- P – паспортна продуктивність, одиниць.

Згідно з запропонованою методикою амортизація нараховуватиметься на основні виробничі фонди пропорційно кількості виробленої продукції на кожній одиниці обладнання. Якщо обладнання виконує відведену для нього заводом-виробником паспортну продуктивність, то відповідно й амортизація нараховується в розмірі 100 % визначеної норми амортизації. Якщо ж обладнання працює не на повну потужність, то амортизація знижується на коефіцієнт недовиконання визначеної паспортної продуктивності. Запропонований метод визначення амортизації основних виробничих фондів буде стимулом підприємствам для випуску більшої кількості високоякісної продукції. Підприємство отримає більше прибутку і тим самим сплатить більше податків державі. Це дасть можливість виключити простой обладнання, дозволить більш точно розраховувати собівартість виробленої продукції. За допомогою цього методу підприємства зможуть швидше і точніше розраховувати амортизацію обладнання та акумулювати кошти для відтворення існуючого обладнання більш новим та сучасним.

В роботі розглянуто дію понижуючих коефіцієнтів при нарахуванні амортизації. За три роки ВАТ “Сумський м’ясокомбінат” внаслідок застосування понижуючих коефіцієнтів по нарахуванню амортизації втратив (тобто не включив у собівартість продукції) 499 тис. грн. амортизаційного фонду, що негативно відобразилося на відновлювальній функції амортизації. При цьому фактична собівартість виробленої продукції тільки в 1999 р. була штучно занижена на 127 тис. грн., що позитивно відобразилося на вартості продукції, і негативно – на відображенні в амортизаційних відрахуваннях вартості виробничого майна. Це дає змогу стверджувати, що діюча на даний час методика нарахування амортизації суперечить відновлювальній функції амортизації та штучно завищує оподаткований прибуток підприємства. Введення в дію

запропонованого механізму амортизаційних відрахувань дасть змогу уникнути застосування діючих на сьогодні понижуючих коефіцієнтів до нарахування амортизації.

З метою розуміння відтворювальної функції амортизації та її ролі у відтворювальному процесі, автором запропоновано підприємствам відкривати грошовий рахунок “Амортизація” в банку. Метою створення цього рахунку є відрахування частки амортизації безпосередньо на рахунок “Амортизація”, а залишок коштів надходить на поточний рахунок підприємства. Гроші на рахунок “Амортизація” можуть потрапляти лише з виручки від реалізації продукції. Створивши цей рахунок, ми зацікавимо підприємства випускати конкурентоспроможну продукцію, з продажу якої відбуватиметься накопичення грошових коштів на рахунку “Амортизація”. Таким чином, вводячи цей рахунок, ми створимо дійсний грошовий фонд, кошти з якого йтимуть тільки на ремонт та придбання основних засобів. Особливістю запропонованого рахунку є те, що він є безпосередньо грошовим. Недоліком діючої системи нарахування амортизації є те, що нарахована амортизація враховується лише за рахунок збільшення витрат підприємства та збільшення зносу основних фондів на суму нарахованої амортизації. На пропонованому нами рахунку грошові кошти поповнюються з кожною товарною операцією, тобто якщо продукція підприємства продається, то поповнюється і сума амортизаційних відрахувань на рахунку “Амортизація”. Цей рахунок є депозитним.

Одним із головних напрямків вдосконалення фінансового менеджменту основних виробничих фондів є підвищення завантаженості переробних підприємств сировиною. З метою завантаженості переробних підприємств та підвищення ефективності використання основних виробничих фондів пропонується створення інтегрованих формувань на базі м'ясопереробних підприємств за участю сільгоспвиробників та банківських структур. Під заготівлю сировини переробним підприємствам, на нашу думку, доцільно надавати пільгові кредити.

Проведений фінансовий аналіз показав, що наслідком складної ситуації на переробних підприємствах є низька професійна кваліфікація більшості керівників. З метою здійснення дієвого фінансового менеджменту підприємства запропоновано реорганізувати структуру управління (рис. 1).

Рис. 1. Рекомендована структура управління типового підприємства (м'ясокомбінат) асоціації "Сумим'ясопром"

Особливістю запропонованої структури управління є включення в неї фінансового менеджера та менеджера з маркетингу. До функцій фінансового менеджера належать: безпосереднє керівництво грошовою готівкою; планування структури капіталу підприємства; планування діяльності на фінансовому ринку; пошук альтернативних джерел фінансування виробництва; дослідження альтернативних джерел оновлення основних виробничих фондів і т. ін. До функцій менеджера з маркетингу входять: вивчення споживача та мотивів його поведінки на ринку; аналіз форм і каналів збуту продукції, а також обсягів товарообігу підприємства; вивчення конкурентів, визначення форм і рівня конкуренції; виявлення особливостей рекламної діяльності; визначення найбільш ефективних способів просування товарів на ринку; вивчення своєї "ніші" (сфери виробничої діяльності, в якій підприємство має у своєму розпорядженні найкращі можливості в порівнянні з потенційними конкурентами) з метою реалізації своїх переваг для збільшення товарообігу.

ВИСНОВКИ

Проведене дисертаційне дослідження фінансового менеджменту основних виробничих фондів дало можливість виробити науково обґрунтовані положення щодо вдосконалення організації управління основними виробничими фондами підприємств, методики вдосконалення обліку основних виробничих фондів. В результаті дослідження було зроблено наступні висновки:

1. Фінансовий менеджмент основних виробничих фондів повинен базуватися на безперервному управлінському контролі, передбачуваності результатів, попереджувальному контролі, створенні інформаційно-комп'ютерних систем та цілої низки підсистем. Фінансовий менеджмент основних виробничих фондів підприємств

відрізняється від інших видів управління тим, що його задачею є створення умов для ефективного функціонування основних виробничих фондів з метою виробництва конкурентоспроможних товарів або наданих послуг.

2. Аналіз результатів досліджень окремих вчених з питань характеристики і визначення категорій основних засобів і основних фондів, а також вивчення правомірності використання їх як рівнозначних термінів у бухгалтерському обліку дозволили встановити наступне:
 - категорії основних засобів і основних фондів розглядаються на різних структурних рівнях, ступенях абстракції, ієрархічних рівнях управління. Цим зумовлена необхідність більш уважного ставлення до визначення термінів “основні засоби” і “основні фонди”;
 - основні фонди є формою економічної організації основних засобів виробництва, а останні, в свою чергу, є матеріальними носіями вартості, речовою формою прояву виробничих відносин;
 - категорія основних засобів характеризує матеріально-речову і економічну сутність засобів праці, а категорія основних фондів – соціальну форму власності на основні засоби, суспільний статус;
 - у процесі обліку та економічного аналізу засобів виробництва конкретними об’єктами облікового спостереження, виміру, оцінки і реєстрації, а також систематизації даних є знаряддя праці (будинки, споруди, машини та ін.), які функціонують у конкретних умовах на робочих місцях виробничих підрозділів підприємств.

Таким чином, цілком правомірним є використання в бухгалтерському обліку на рівні виробничих підрозділів і підприємства (мікрорівні) терміну “основні засоби”, а на більш високих ієрархічних рівнях управління (макрорівні) – терміну “основні фонди”.

3. Вважаємо недоцільним включати витрати на ремонт у вартість основних фондів, оскільки кількість поточних і капітальних ремонтів знаходиться в прямій залежності від якості основних фондів. Як правило, такі витрати носять разовий характер, не змінюють споживчої вартості, а лише підтримують їх у робочому стані. На нашу думку правильним є зазначені витрати відносити на витрати виробництва, а витрати на реконструкцію і модернізацію – на збільшення балансової вартості основних виробничих фондів.
4. Вивчення структури та аналіз фінансових джерел оновлення основних виробничих фондів дозволили визначити альтернативні варіанти оновлення, якими є кредит та лізинг. Проведена порівняльна оцінка та отримані результати свідчать, що лізинг є найбільш перспективним фінансовим інструментом оновлення і має суттєві переваги перед кредитом.
5. Аналіз застосування понижуючих коефіцієнтів до нарахування амортизації в діючих методиках засвідчив, що відбувається процес штучного завищення прибутку підприємств. При цьому процес відтворення основних виробничих фондів за рахунок амортизаційних відрахувань суттєво гальмується.
6. Проведений аналіз методик нарахування амортизаційних відрахувань дає змогу стверджувати, що діючий метод нарахування амортизації здійснює негативний вплив на фінансовий стан підприємства. Він не забезпечує навіть простого процесу відтворення основних виробничих фондів. Нами запропонована нова методика нарахування амортизаційних відрахувань в залежності від кількості виробленої продукції. Застосування цієї методики буде стимулювати підприємства працювати більш ефективно, інакше процес амортизації основних виробничих фондів взагалі не буде проводитися.

7. З метою розуміння відтворювальної функції амортизації та її ролі у відтворювальному процесі обґрунтовано необхідність відкриття виробничим підприємствам депозитних рахунків “Амортизація”, що дозволить забезпечити накопичення грошових коштів від амортизаційних відрахувань.
8. З метою підвищення рівня фінансового менеджменту в асоціації “Сумим’ясопром” у роботі запропоновано структуру управління, яка включає підпорядкування системи менеджменту за окремими напрямками та виробничими підрозділами на основі оптимізації їх обсягу, структури та вартості фінансування з відповідною адаптацією до сучасних економічних умов.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

1. Скорба О.А. Методологические основы учета основных средств // Вісник УАБС. – 1997. – № 2. – С. 21-23, 0,2 д.а.
2. Скорба О.А. Особливості амортизаційних відрахувань у сучасних умовах // Вісник УАБС. – 1998. – № 4. – С. 58-60, 0,2 д.а.
3. Скорба О.А. Вплив стану виробничих фондів на показники роботи підприємства // Вісник УАБС. – 1999. – № 1(6). – С. 15-17, 0,3 д.а.
4. Полятикіна Л.І., Скорба О.А. Аналіз використання основних фондів підприємств м’ясної промисловості // Вісник СДАУ. – Серія: Фінанси і кредит. – 1999. – № 2. – С. 204-208, 0,4 д.а., особисто 0,3 д.а.
5. Скорба О.А. Особливості кругообігу оборотних фондів на підприємствах переробної промисловості // Механізм регулювання економіки, економіка природокористування, економіка підприємства та організація виробництва. – Суми: Сумський державний університет. – 1999. – № 4. – С. 82-93, 0,3 д.а.
6. Скорба О.А. Динаміка амортизаційних відрахувань основних фондів // Вісник УАБС. – 2000. – № 1(8). – С. 75-78, 0,4 д.а.
7. Скорба О.А. Амортизаційні відрахування як джерело поповнення основних фондів // Современные технологии, экономика и экология в промышленности, на транспорте и в сельском хозяйстве: Сборник научных статей по материалам Шестой международной научно-методической конференции. – К.: ИСМО, Алушта, 1999. – С. 358-362, 0,2 д.а.
8. Скорба О.А. Влияние состояния производственных фондов на показатели работы предприятия // Тезисы докладов на научно-практической конференции профессорско-преподавательского состава и аспирантов по итогам научно-исследовательской работы за 1999 г. (22-25 февраля 2000 г., секция экономического факультета. – Часть 5). – Курск: Изд-во КГСХА, 2000. – С. 35-36, 0,1 д.а.

АНОТАЦІЯ

Скорба О.А. – Фінансовий менеджмент основних виробничих фондів підприємства (на прикладі асоціації “Сумим’ясопром”). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.04.01 – Фінанси, грошовий обіг і кредит. – Українська академія банківської справи, Суми, 2000.

Дисертація присвячена розробці науково обґрунтованих пропозицій і практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму фінансового менеджменту основних виробничих фондів підприємств в умовах економіки перехідного періоду. В роботі проаналізовано ефективність використання основних виробничих фондів підприємств, досліджено фактори, що впливають на ефективність фінансового менеджменту основних

виробничих фондів. Запропоновано альтернативні шляхи оновлення основних виробничих фондів в умовах економіки перехідного періоду. Проведено аналіз діючих в Україні та альтернативних методик нарахування амортизації основних виробничих фондів. Розроблено метод нарахування амортизації на основні виробничі фонди залежно від кількості виробленої продукції. Запропоновано методику накопичення дійсних грошових коштів від амортизаційних відрахувань. Запропоновано шляхи покращення фінансового менеджменту з метою підвищення ефективності використання основних виробничих фондів. Розроблену структурну схему управління для підтримки переробної промисловості сільськогосподарських підприємств на основі оптимізації їх обсягу, структури та джерел фінансування з відповідною адаптацією до сучасних економічних умов.

Ключові слова: основні фонди, основні засоби, основні виробничі фонди, кругообіг, менеджмент, фінансовий менеджмент, лізинг, виробнича потужність, окупність.

АННОТАЦІЯ

Скорба О.А. Финансовый менеджмент основных производственных фондов предприятия (на примере ассоциации “Сумымясопром”). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.04.01 – Финансы, денежное обращение и кредит. – Украинская академия банковского дела, Сумы, 2000.

Диссертационное исследование посвящено разработке теоретических основ и методических подходов с целью совершенствования механизма финансового менеджмента основных производственных фондов в условиях экономики переходного периода.

В диссертации на основе анализа и обобщения теоретических основ финансовой деятельности уточнены определения “основные фонды”, “основные средства”, а также понятие “финансовый менеджмент основных производственных фондов” с учетом особенностей экономики переходного периода.

Проведен комплексный анализ эффективности использования основных производственных показателей, изучены факторы, которые влияют на эффективность финансового менеджмента основных производственных фондов, произведена группировка предприятий на основе производства валовой продукции на одного работника, занятого в производстве.

В работе определены особенности кругооборота оборотных фондов на предприятиях перерабатывающей промышленности, изучено влияние состояния основных производственных фондов на показатели работы предприятия, рассмотрены альтернативные пути обновления основных производственных фондов и определены наиболее приемлемые из них. Проведен анализ действующего в Украине и используемых в мировой практике методов начисления амортизации основных производственных фондов с точки зрения целесообразности применения в условиях нынешней экономики.

Проведенные автором исследования позволяют сделать вывод о нецелесообразности включения расходов на ремонт основных фондов в их стоимость, поскольку количество текущих и капитальных ремонтов зависит от качества и эксплуатации основных фондов. Предложено такие расходы относить на затраты производства, а затраты по их реконструкции и модернизации относить на увеличение балансовой стоимости основных фондов.

Разработана методика начисления амортизации на основные производственные фонды в зависимости от количества произведенной продукции и загруженности оборудования по видам основных производственных фондов. В работе проанализировано влияние понижающих коэффициентов при начислении амортизации на основные фонды. Предложена методика накопления действительных денежных средств от

амортизационных отчислений путем открытия предприятиям специальных депозитных счетов “Амортизация”, на которых будет идти процесс накопления денежных средств от начисления амортизации на основные производственные фонды. Расходиться средства с этого счета будут только на ремонт и приобретение основных производственных фондов. В практической деятельности может быть использована предложенная автором методика определения производственной потребности в оборудовании с учетом технико-экономических характеристик в соответствии с технологическим процессом производства. Предложены пути повышения эффективности финансового менеджмента в целом на предприятиях ассоциации “Сумымясопром” с целью повышения эффективности использования основных производственных фондов. Разработана структурная схема управления для предприятий перерабатывающей промышленности на основе оптимизации их объема, структуры и сумм финансирования с соответствующей адаптацией к современным экономическим условиям.

Разработанные предложения по совершенствованию финансового менеджмента основных производственных фондов могут быть использованы в деятельности большинства промышленных предприятий с учетом их специфики.

Ключевые слова: основные фонды, основные средства, основные производственные фонды, кругооборот, менеджмент, финансовый менеджмент, лизинг, производственная мощность, окупаемость.

SUMMARY

Skorba O. Financial management of main capital assets of an enterprise. – Manuscript.

The dissertation for the acquisition of a scientific degree of the candidate of economic sciences on a speciality 08.04.01 – finance, money circulation and credit. – Ukrainian Academy of Banking, Sumy 2000.

The dissertation is devoted to the development of scientifically based proposals and practical recommendations concerning the improvement of the mechanism of financial management of the production fixed assets of enterprises in conditions of an economy in the period of transition. The work analyses the efficiency of use of production fixed assets of enterprises, examines the factors influencing the efficiency of main capital assets. The alternative ways of renewing the production capital assets in conditions of economy in transitional period are offered. The analysis of Ukrainian and alternative methods of amortization charging of the main production assets is carried out. The method of charging amortization of the production assets depending on the quantity of the final product has been developed. The ways of improvement of financial management with the purpose of raising efficiency of use of production capital assets have been offered.

Key words: capital assets, fixed assets, production assets, circulation, management, financial management, leasing, production capacity, recoupment (payback).

Відповідальний за випуск
кандидат економічних наук, доцент
Мінченко М.В.

Видавництво “Ініціатива”
Засновник: Українська академія банківської справи

Адреса редакції, видавця:
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 56.

Підписано до друку 15.02.2001. Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Ум. друк. арк. 1,3. Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Надруковано на обладнанні Української академії банківської справи
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 56.